

Мезіна А.А.,

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
четвертого курсу спеціальності 081 Право,
науковий керівник: к.ю.н., доцентка **Гавловська А.О.**

Херсонський державний університет

ГАРАНТІЇ ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ ЗАВДАННОЇ КРИМІНАЛЬНИМИ ПРАВОПОРУШЕННЯМИ

Актуальність дослідження питань гарантії відшкодування шкоди, завданої кримінальними правопорушеннями має важливе наукове значення в контексті подальшого розвитку правової системи та забезпечення справедливості для постраждалих осіб. Вивчення цих питань може сприяти поліпшенню законодавства, забезпеченню ефективної правової практики та зміцненню прав людини. [1].

У ст. 11 Кримінального кодексу України нормативно закріплюється наступне визначення поняття «насильницьке кримінальне правопорушення» - це «умисне суспільно небезпечне діяння, внаслідок якого потерпілому заподіяно тяжке тілесне ушкодження або смерть, а також суспільно небезпечне діяння проти статевої свободи та статевої недоторканості, або вчинене щодо дитини, яким потерпілому заподіяно фізичне або психологічне насильство» [4].

Раніше вважалося, що найважливішими є покарання кримінальних правопорушників через судові вироки, а також запобігання повторенню подібних вчинків, але зараз в центрі уваги знаходяться реституція, компенсація матеріальних і моральних збитків та підтримка жертв під час процесу відновлення.

Ми погоджуємося з думкою О. Мельника, який зазначає, що відшкодування завданої шкоди є невід'ємною складовою сучасного українського права, адже основний закон нашої країни визнає недоторканність життя та здоров'я людини найвищими цінностями у суспільстві, в наслідок

цього, держава взяла на себе зобов'язання компенсувати завдані порушенням права збитки [7].

На сьогоднішньому етапі розвитку законодавства про компенсацію шкоди, завданої кримінальним правопорушенням, в Україні спостерігається значний вплив міжнародних правових актів. Відшкодування шкоди стає однією з ключових складових соціально-правового захисту громадян, яка сприяє відновленню справедливості та забезпеченню прав індивідуумів, постраждалих внаслідок кримінальних правопорушень.

Україна приєдналася до Європейської Конвенції про відшкодування збитків жертвам насильницьких (24.11.1983 р., м.Страсбург), Додаткового протоколу до цієї Конвенції (08.11.2001), який стосується відповідальності за злочини, що вчинюються через комп'ютерні системи. Загальні норми наведені в цій конвенції можна узагальнити саме завдяки такому списку: право на відшкодування матеріальних збитків, таких як медичні витрати, втрату доходу та інші збитки, пов'язані зі здійсненням насильства; право на компенсацію моральної шкоди, яка включає в себе страждання, психічні та емоційні комлькації, що виникають в результаті насильства; тощо [8].

Важливим для потерпілих від кримінальних правопорушень стало закріплення в статтях 1177 та 1207 Цивільного кодексу України положень щодо відшкодування майнової шкоди, завданої потерпілим або особам, які перебувають на його утриманні, у випадках, коли особа винувата в кримінальному правопорушенні не встановлена або виявляється неплатоспроможною, проте на даний момент відсутній спеціальний механізм для цієї компенсації, що ускладнює виконання вказаних правил [8].

Українське законодавство містить низку норм, які стосуються відшкодування шкоди, завданої кримінальними правопорушеннями. Зокрема: ст.57 Конституції України гарантує право кожного на компенсацію матеріальної і моральної шкоди, заподіяної незаконними діями органів влади або осіб, які виконують їхні функції [5]; ст. 115 КПК України передбачає можливість вирішення питань щодо відшкодування матеріальної і моральної шкоди під час розгляду кримінальних справ [6].

Станом на 2024 рік, досі не прийнятий закон про відшкодування шкоди потерпілим від насильницьких кримінальних правопорушень, запропонований законопроект від 03.03.2020 № 3149 (ініціатором законопроекту є О.В.Гончарук). Цей законопроект передбачає визначення прав потерпілих на відшкодування шкоди, завданої насильницькими кримінальними діями, та встановлює механізми компенсації цієї шкоди. Він спрямований на забезпечення доступу потерпілим до правової допомоги та підтримки під час процесу відшкодування, а також на уточнення відповідальності держави за забезпечення відшкодування шкоди в разі, коли винуватець кримінального правопорушення не може бути ідентифікований або не має достатніх коштів для відшкодування [3].

Забезпечення фінансування державних виплат компенсацію завданої шкоди кримінальними правопорушеннями залишається нагальною проблемою в багатьох країнах. Проте існують ефективні механізми вирішення цього завдання, один з них - створення спеціалізованих фондів компенсації, які діють у багатьох розвинених країнах, включаючи США, Японію, країни Європи та інші. Дані організації гарантують право жертв отримати державну компенсацію за кримінальне правопорушення, скоєні проти них, а також надають різні види підтримки, включаючи медичну, психологічну та правову допомогу [2].

Можемо наголосити, що створення спеціалізованих фондів в Україні, що обумовлено важливістю соціальної захищеності населення, створенням позитивного образу держави, як головного авторитету в сфері права.

Отже, досі існує необхідність вдосконалення правових норм щодо гарантій відшкодування шкоди завданої кримінальними правопорушеннями, а тому доцільно сказати, що ухвалення Закону України «Про відшкодування за рахунок держави матеріальної шкоди фізичним особам, які постраждали від злочину» є важливим кроком для посилення правового захисту потерпілих в Україні, адже цей закон створює ефективні механізми компенсації шкоди, завданої кримінальними правопорушеннями, та забезпечує додаткову підтримку для постраждалих.

Список використаних джерел

1. Сидій Я.В. Деякі проблемні питання забезпечення укладення угоди про визнання винуватості. Науковий вісник Ужгородського Національного Університету, 2023. Т. 2, № 77. С. 251–257. URL: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2023.77.2.43> (дата звернення: 26.03.2024).
2. Плачков Д. Становлення та розвиток інституту відшкодування державою шкоди, завданої злочином. Вісник прокуратури. 2007. № 6. с. 139-143 URL: <http://www.apdp.in.ua/v39/23.pdf> (дата звернення: 26.03.2024).
3. Про відшкодування шкоди потерпілим від насильницьких кримінальних правопорушень: Проект Закону України від 03.03.2020 № 3149 URL: <https://ips.ligazakon.net/document/JI01560A>
4. Кримінальний кодекс України: Кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-III: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 18.03.2024).
5. Конституція України. Верховна Рада України; Конституція України, Конституція, Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
6. Кримінальний процесуальний кодекс України. Кодекс України; Закон, Кодекс від 13.04.2012 № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>
7. Мельник О. Компенсація шкоди жертвам насильницьких злочинів в Україні. Міністерство юстиції України. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_6808
8. Україна підписала Європейську конвенцію про відшкодування збитків жертвам насильницьких злочинів 1983 року. Міністерство юстиції України. URL: <https://tinyurl.com/3a3mxj2c>
9. Капліна О., Шаренко С. Питання компенсації завданої громадяниніві шкоди внаслідок збройної агресії: кримінальні та процесуальні аспекти. Теорія та

практика судової експертизи та криміналістики. 2022. Т. 27, № 2. С. 12–16

URL: <https://doi.org/10.32353/khrife.2.2022.02>